

З рис. 3 ми бачимо, що галузевий фактор безпосередньо впливає на рішення банку щодо надання кредиту позичальника, тому в комерційних банках розробляються різні кредитні програми задля досягнення домовленості і взаємовигідності УДК 336.77:334.72 обох сторін, як кредитора, так і позичальника.

Отже, провівши аналіз кредитного портфеля ПАТ АБ «Укргазбанк» можна стверджувати про активізацію та поживлення кредитної діяльності банку, за рахунок правильного поєднання універсальних програм кредитування та індивідуальних підходів до кожного клієнта з урахуванням галузевих особливостей їх діяльності.

Література

1. Дутченко О.О. Врахування галузевого фактору при проведенні банківського кредитування / О.О. Дутченко, І.В. Белова // Економічний простір : зб. наук. пр. – № 48/1. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2011. – С. 137-143.
2. Коцовська Р.Р. Банківські операції: навч. посіб. / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль. – К.: УБС НБУ: Знання, 2010. – 390 с.
3. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: навч. посіб.—К.: Т-во "Знання", КОО, 2000.—215 с.
4. Офіційний сайт ПАТ АТ „Укргазбанк” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: // <http://www.ukrgasbank.com>

330.322:69

Бібік Н.В., к.е.н., Гаврилко І.І.

ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Питання сучасного економічного розвитку суб'єктів господарювання в Україні нерозривно пов'язане із підвищенням їхньої інвестиційної привабливості як для залучення іноземних інвестицій, так і для міжгалузевого перерозподілу інвестиційних ресурсів. Для успішного залучення інвестицій необхідно формувати інвестиційну привабливість підприємства, тобто створювати умови для використання інвестицій з метою забезпечення максимального економічного та соціального ефектів від їх реалізації при дотриманні встановленого рівня інвестиційного ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку методичних підходів до оцінки ефективності інвестицій зроблено у працях таких учених, як: В. Беренса [2], Г. Бірмана [3], І.А. Бланка [4], А.Ф. Гойка [5], В.В. Ковальова [6], А.Я. Кузнєцової [7], І.В. Ліпсица [8], А.А. Пересади [9], В.П. Савчука [10] та інших. У даних наукових працях розглядаються питання фінансування окремих інвестиційних проектів, однак у нинішніх ринкових умовах необхідно забезпечити подальше вивчення та обґрунтування методичних підходів до оцінки ефективності інвестиційних проектів з урахуванням інфляційних процесів і посилення невизначеності на ринку.

Методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості, що використовується на вітчизняних підприємствах, відрізняється складністю, оскільки вимагає виконання великої кількості розрахунків показників господарської діяльності підприємства. На основі цих показників визначається інтегральне оцінювання інвестиційної привабливості проекту. Такий підхід містить недоліки: усі показники мають бути прямими або зворотними. Рейтинг інвестиційної привабливості підвищиться, якщо надати окремим показникам диференційованої ваги згідно з їх значущістю. Цю вагу можна визначити за допомогою експертних оцінок, проте останні здебільшого є суб'єктивними і тому ненадійними.

Практика визначення інвестиційної привабливості підприємства вимагає встановити взаємозв'язок результатів діяльності певних об'єктів і факторів, які їх визначають. Саме тому доцільно скористатися методами кореляційно-регресійного аналізу, за допомогою яких вимірюють зв'язок між результативною ознакою, що характеризує ефект діяльності, і факторними ознаками, на основі яких оцінюють рейтинг привабливості. При цьому загальний ефект має бути розподілений між окремими факторами.

Мета дослідження — обґрунтувати напрями удосконалення методики оцінки ефективності інвестиційних проектів будівельних підприємств, які б дозволили об'єктивно визначити очікувану величину приведенного прибутку, терміну окупності та внутрішню норму рентабельності інвестицій з метою уникнення ризиків по проекту та нейтралізації їхнього негативного впливу на кінцеві результати інвестиційної діяльності.

Основні результати досліджень. Основною метою інвестиційної діяльності будівельних підприємств є створення умов, які б сприяли забезпеченню їхньої конкурентоспроможності та стабільного економічного росту. Досягнення вищезазначеної мети можливе через вирішення таких основних задач: створення умов і стимулів для проведення структурної перебудови будівельних підприємств; проведення заходів зі стимулювання інвестиційної активності в будівельному секторі та посилення інвестиційної привабливості кожного окремо взятого підприємства.

Критеріями ефективності інвестиційної політики будівельних підприємств можуть бути:

- досягнення економічного (одержання прибутку на інвестований капітал), науково-технічного, екологічного та соціального ефектів;
- досягнення стійкого потоку грошових коштів, що дозволить підтримувати фінансову стабільність будівельних підприємств;
- узгодження проектів за обсягами виділених ресурсів і строками реалізації з урахуванням критерію досягнення максимального загального ефекту.

Методика визначення інвестиційної привабливості підприємства – це інтегральна характеристика об'єктів майбутнього інвестування з урахуванням сукупності факторів зовнішнього й внутрішнього впливу, перспективності, вигідності, ефективності й прийняттого рівня ризику вкладення інвестицій у його розвиток за рахунок власних коштів і засобів інших інвесторів.

Наявність повноцінних і коректних методик дозволило б підприємствам будівельного сектору самостійно регулярно проводити оцінку своєї інвестиційної привабливості та звертати увагу на проблемні ділянки, з метою коректування своєї діяльності в даних напрямках.

Певно, що інвестору необхідна вичерпна інформація про сильні й слабкі сторони будівельного підприємства, а тому одним з головних завдань, що стоять перед інвестором, є вибір як об'єкта інвестування таких підприємств і фінансових інструментів, які мають найкращі перспективи розвитку й можуть забезпечити найбільш високу ефективність інвестиційних вкладень.

Існуючі підходи копіюють досвід закордонних країн, деякі з них адаптовані до сучасних умов, але вони досить слабо працюють у сучасній практиці. Оскільки, як правило, такі методики використовуються в стабільній обстановці ефективного ринку: за умови інформаційної прозорості, універсальності статистичної й бухгалтерської звітності й, що важливо, її коректності. Іншою проблемою, з якою зіштовхується дослідник (інвестор), є відсутність повної й достовірної інформації про об'єкт оцінки й методик, які б відображали специфічні особливості аграрних підприємств.

При цьому необхідно брати до уваги мінливість параметрів і специфіку впливу на будформування. Для того щоб урахувати особливості суб'єктів господарювання на певний період та у найближчій перспективі розроблено етапи побудови методики оцінювання інвестиційної привабливості будівельного підприємства (табл. 1).

На першому етапі необхідно обмежити кількість факторів впливу за допомогою методу Делфі. Це необхідна міра, оскільки дослідити всю їх сукупність досить складно. У результаті роботи експертної групи в кілька етапів відбираються фактори, що визначають інвестиційну привабливість на різних рівнях, а далі – показники їх оцінки [1].

На другому етапі переходимо до використання багатофакторної регресійної моделі, що оцінює вплив на результативний показник (у даному випадку це рентабельність продукції за ряд років), зовнішніх і внутрішніх факторів відносно будівельного підприємства, під впливом яких формується інвестиційна привабливість.

Береться за основу саме цей показник, оскільки інвестиційна діяльність направлена на одержання доходу на вкладений капітал, рентабельність буде індикатором, що відображає ефективність і прибутковість роботи будформування. А інвестор на основі цього, розглянувши вплив різних факторів на інвестиційну привабливість, може приймати рішення щодо можливості вкладення коштів з метою одержання доходу та зниження ризику втрат.

Прогнозування ситуації буде переконливим аргументом вкладення коштів, та дозволить побачити тенденцію зміни показника, що є немаловажним для інвестора, який бажає одержати доход від вкладених коштів у довгостроковій перспективі. Крім того, за допомогою моделі можна проводити експрес-аналіз привабливості підприємств будівельного сектору, характеризуючи ситуацію в загалом.

На третьому етапі проводиться аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів інвестиційної привабливості. Сукупність зовнішніх факторів визначається на основі анкетування, тому вона буде залежна від об'єкта дослідження.

Таблиця 1

Етапи побудови методики оцінювання інвестиційної привабливості будівельного підприємства

1-й етап	2-й етап	3-й етап	4-й етап
Виділення основних факторів інвестиційної привабливості будівельного підприємства	Побудова багатофакторної моделі впливу факторів і прогнозування інвестиційної привабливості будівельного підприємства	Проведення аналізу інвестиційної привабливості з урахуванням виявлених факторів	Розробка рекомендацій, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості будівельного підприємства
1. Відбір внутрішніх факторів інвестиційної привабливості з урахуванням методів експертного аналізу	1. Побудова багатофакторної моделі та визначення її коефіцієнтів	1. Аналіз внутрішніх факторів інвестиційної привабливості та їх ранжирування	1. Визначення можливостей і напрямків підвищення інвестиційної привабливості
2. Відбір найбільш впливових зовнішніх факторів інвестиційної привабливості з урахуванням методів експертного аналізу	2. Оцінка ізольованого впливу кожного фактора на функцію	2. Аналіз зовнішніх факторів інвестиційної привабливості на основі аналізу й особливостей середовища господарювання	
	3. Побудова рівнянь регресії та визначення їх коефіцієнтів методом найменших квадратів		
	4. Формування прогнозу рентабельності за розрахунковий період (1,5-2 роки)		

Аналіз внутрішніх факторів обмежується дослідженням негативних складових інвестиційної привабливості, виявлених також емпіричним шляхом за результатами опитування репрезентативної вибірки, що складається з фахівців і управлінських працівників підприємств аграрного сектору.

Заключним четвертим етапом пропонованого методичного підходу є розробка рекомендацій, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості будівельних підприємств. На основі отриманих даних приймаються рішення щодо ліквідації негативного впливу та посилення позитивного впливу факторів на інвестиційну привабливість.

Оскільки завдання інвестора полягає у виборі найбільш привабливого об'єкта інвестування, то для наочності результати оцінки інвестиційної привабливості будівельних підприємств ранжируються шляхом порівняння показників за кожним фактором між собою та присвоєння місця у відповідності із значенням показника. Відповідно, найкращий показник – перше місце, далі – друге і так далі.

При ухваленні рішень у бізнесі про довгострокові інвестиції виникає потреба в прогнозуванні їхньої ефективності. Для цього необхідно провести довгостроковий аналіз доходів і витрат, за яким розраховуються такі показники:

1) Чиста приведена вартість (NPV) передбачає порівняння обсягу початкових інвестицій (IC) із сумою дисконтованих чистих грошових надходжень, які генеруються інвестиційним проектом впродовж прогнозованого терміну.

Очевидно, що якщо $NPV > 0$, то проект слід прийняти, підприємство одержить додаткову ринкову вартість; $NPV < 0$, то проект слід відхилити, оскільки ринкова вартість майна зменшується; $NPV = 0$ - проект ні прибутковий, ні збитковий, необхідно провести додаткові дослідження.

2) Індекс рентабельності інвестицій (PI) розраховується за такою формулою:

$$PI = \sum_{k=1}^n \frac{PV_k}{(1+r)^k} \cdot IC \quad (1)$$

Очевидно, що якщо: $PI > 1$, то проект слід прийняти; $PI < 1$, то проект відхилити; $PI = 0$ - проект ні прибутковий, ні збитковий.

Цей показник характеризує дохід на одиницю витрат, що дозволяє впорядкувати незалежні проекти при формуванні оптимального портфеля у випадку обмеженості обсягу інвестицій.

3) Внутрішня норма рентабельності (прибутковості) (IRR) - це таке значення ставки дисконту, при якому значення чистого приведенного доходу дорівнює нулю.

Цей показник показує максимально допустимий відносний рівень витрат по даному проекту. Наприклад, якщо проект повністю фінансується за рахунок позики комерційного банку, то значення IRR вказує на верхню межу допустимого рівня банківської відсоткової ставки, перевищення якої робить проект збитковим.

Математичне визначення внутрішньої норми прибутковості передбачає розв'язок такого рівняння:

$$\sum_{j=1}^n \frac{CF_j}{(1+IRR)^j} = Invest, \quad (2)$$

де CF_j — вхідний грошовий потік в j -й період; $Invest$ - значення інвестицій.

4) Важливим показником при оцінці інвестиційних проектів є термін окупності інвестицій, який більш поширений у світовій практиці. Алгоритм розрахунку терміну окупності (PP) залежить від рівномірності розподілу прогнозованих доходів від інвестиції. Якщо дохід розподілений за роками рівномірно, то термін окупності розраховується розподілом одноразових витрат на величину річного доходу, обумовленого ними:

$$PP = IC / PV \quad (3)$$

Дисконтований термін окупності (DPP) інвестицій розраховується за формулою:

$$DPP = IC / \sum PV / (1+r)^n \quad (4)$$

Дисконтовані оцінки терміну окупності завжди більші за прості оцінки, тобто $DPP > PP$.

Метод відбору інвестиційних проектів на основі переліку критеріїв полягає в тому, що розглядається відповідність проекту кожному критерію і по кожному із них надається оцінка. Метод дозволяє виділити переваги та недоліки інвестиційного проекту. При складанні переліку критеріїв необхідно використовувати лише ті із них, які впливають із цілей, стратегії і задач підприємства, орієнтації його довгострокових планів. Проекти, які одержали високу оцінку позиції одних цілей, стратегій і задач, можуть не отримати її щодо інших.

Таким чином, запропонований методичний підхід до оцінки ефективності інвестиційних проектів дозволяє об'єктивно оцінити доцільність їх реалізації з врахуванням рівня інфляції, податків і методу нарахування амортизаційних відрахувань, а також ідентифікувати інвестиційні ризики та розробити дієву систему їх уникнення й нейтралізації. Найбільш ефективним способом оцінки і вибору інвестиційних проектів необхідно визнати комплексне застосування всіх основних показників при проведенні оцінки кожного з проектів, однак основним із них слід вважати показник чистого дисконтованого доходу.

Практична значимість і новизна запропонованої методики полягає в тому, що вона може бути використана будівельними підприємствами для оцінки свого становища на певний період часу, та інвестором для вибору об'єкта інвестування.

Методика також враховує мінливість факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, може бути використана для підприємств різних галузей будівельного сектору.

Являючи собою алгоритм дослідження та оцінки привабливості об'єктів майбутнього інвестування, вона досить проста у використанні, збір даних для аналізу не вимагає значних витрат часу та цілком доступний. Методика дозволяє скласти прогноз зміни окремих факторів та інвестиційної привабливості будівельних підприємств на найближчу перспективу.

Література

1. Бень Т.В. Методи визначення економічної ефективності інвестицій: порівняльний аналіз / Т.В. Бень // Економіка України. – 2006. – № 6. – С. 41.
2. Беренс В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / В. Беренс, П. Хавранек / Пер. с англ. - М.: Интерэксперт; ИНФРА-М, 1995. - 528 с.
3. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт / Пер. с англ.; Под ред. Л.П. Бельх. - М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. - 631 с.
4. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс. / И.А. Бланк. - К.: Ольга-Ника-Центр, 2002. - 448 с.
5. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрямки їх реалізації / А.Ф. Гойко / — К.: ВІРА-Р, 1999. - 320 с.
6. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов / В.В. Ковалев. - М.: Финансы и статистика, 2003. - 144 с.
7. Кузнецова А.Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія / А.Я. Кузнецова.- Інститут економічного прогнозування НАН України. - Л.: Львів, банків, ін-т НБУ, 2005. - 320 с.
8. Липсиц И.В., Косов В.В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа: Учеб. -справ, пособие/ И.В. Липсиц, В.В. Косов/. - М.: БЕК, 1997. - 353 с.
9. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада / . - К.: Лібра, 2002. – 472 с.
10. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов: учеб. пособ. / В.П. Савчук, С.И. Прилипка, Е.Г. Величко. - К.: Абсолют-В, Эльга, 1999. - 304 с.

658.2:336.144:631.11

*Яворова Г.В., к.е.н., асистент,
Подільський державний аграрно-технічний університет*

КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ БЮДЖЕТУВАННЯ

За останні роки в Україні більшість сільськогосподарських підприємств, утративши періодичні державні фінансові вливання та керівництво з боку вищих організацій, продемонстрували свою повну неспроможність діяти як самостійні ринкові організації. Це значною мірою зумовлено не тільки невідповідністю керівників до нових умов господарювання, а й багатьма іншими об'єктивними чинниками та особливостями сільськогосподарського виробництва.

Нестабільність сучасної економічної системи значно ускладнює виконання планів для досягнення поставленої мети. Практично відсутня можливість прогнозу поведінки та майбутнього стану виробничих систем у зв'язку з нестабільністю й непослідовністю державної політики. Всі наведені вище чинники ще більше ускладнюються в сільському господарстві через його специфічні особливості. Тому необхідно розробляти та використовувати якісно нову систему управління, зокрема бюджетування та контролю на рівні і держави, і підприємств, яка повинна спиратися на ефективну систему інформаційного забезпечення.

В останнє десятиліття питання бюджетування та контролю діяльності розглядали у своїх працях такі українські і російські учені як О.П. Крайник, В.С. Хруцький, Г.Г. Кірейцев, С.Ф. Голов, О.О. Терещенко, С.В. Данілочкіна, В.Н. Самочкіна. Крім того, дана проблема знайшла відображення в працях закордонних економістів Д. Боді, П. Пейтон, Б. Нідлз, Б. Коллас, П. Дойль, К. Друрі та ін., які являються основоположниками основних концепцій внутрішньогосподарського планування, бюджетування та контролю як найважливішої ланки управління. Проте наявність відмінностей в правових системах, системі обліку і звітності, у рівнях інформаційного забезпечення менеджменту закордонної і вітчизняної теоретичної та методологічної бази унеможливають її використання без адаптування до вітчизняних умов функціонування господарюючих суб'єктів в аграрному секторі країни.

Мета даної статті: дослідити сучасний стан планування виробництва на сільськогосподарських підприємствах на основі бюджетування та визначити шляхи контролю за їх виконанням, а також довести необхідність впровадження ефективної системи бюджетування та контролю за виробництвом у таких господарствах.

В умовах ринкових відносин з метою вирішення сучасних проблем підвищення економічної ефективності діяльності підприємств важливе місце відводиться складанню бюджетів підприємств, які орієнтовані на отримання оптимального прибутку і збереження конкурентної позицій підприємства на ринку товарів та послуг і контролю за їх виконанням. Це зумовлено тим, що зараз